

UMETNIK/JERETIK

Latinska reč *Haeresis* znači napraviti izbor koji se suštinski razlikuje od većine. Ko danas ne zna da su umetnici jeretici koji su izabrali neki partikularn put na kom će zgrabiti istinu? Još je Frojd u tekstu *Nelagodnost u Kulturi* izolovao reč *Sublimierung* kojom označava mehanizam preusmeravanja nagona u umetnosti. Dok mase pronalaze odgovor na patnju u *okeanskom osećaju* religije, ideologije i toksičnih supstanci, umetnik odgovara odricanjem od direktnog zadovoljenja seksualnih nagona, pravi invenciju kojom uzdiže najintimnije formacije nesvesnog na razinu umetničkog dela.

Lakanovo čitanje Frojda unosi preokret, prema kojem psihoanalizu ne možemo jednostavno primeniti na umetnost, niti umetnika možemo svesti na ulogu subjekta koji se uklapa u teoriju sublimacije nagona, niti na ideju da umetnika možemo analizirati na osnovu njegovog dela. Umetnik, prema Lakanu, je onaj koji je ispred psihoanalitičara. Umetnost Getea, E.T.A Hofmana, Holbajna, Velaskeza, Borhesa, Žida, De Sada, Joyca itd. nije samo poslužila kao plodno tlo za konceptualizaciju temeljnih psihoanalitičkih koncepta već je nagovestila horizont subjektivnosti njihovog vremena. Umetnost je zbog toga diskurs jeresi koji prethodi psihoanalizi.

Umetnik je korak ispred, analitičar prati umetnika kao senka, zato što je ovaj vesnik nelagodnosti u kulturi, on naglašava i razotkriva ono što se pojavljuje kao prikriveno njegove epohe. Odgovarajući na *horor u kulturi*, ne odričući se vlastite istine, umetnik se postavlja nasuprot horizontu svog vremena, ne u potrazi za smislom već tragajući za etikom želje.

Ako u korak pratimo Borjana u njegovim neoligizmima, metaforama, rebusima, vicevima, omaškama, ekvivokacijama, igrama reči, zarezima, pitanjima, provokacijama... Možemo pročitati da su *jezičke intervencije* izbor puta kojim on grabi istinu, ne ustručavajući se da je uposli logički do tačke nesmisla koju prikriva. Njegove intervencije nas orijentišu ka iznenadjednju koje funkcioniše kao *rez* sa svakim konformizmom *common-sensa* dominantnih diskursa društvene veze, a i samog nesvesnog, otvarajući prostor za *novi označitelj* koji može da imenuje nešto od neizrecivog užitka naše epohe.

Sigmund Frojd, Iz kulture i umjetnosti, Nelagodnost u kulturi

Jacques Lacan, Seminar XXIII, Le Sinthome